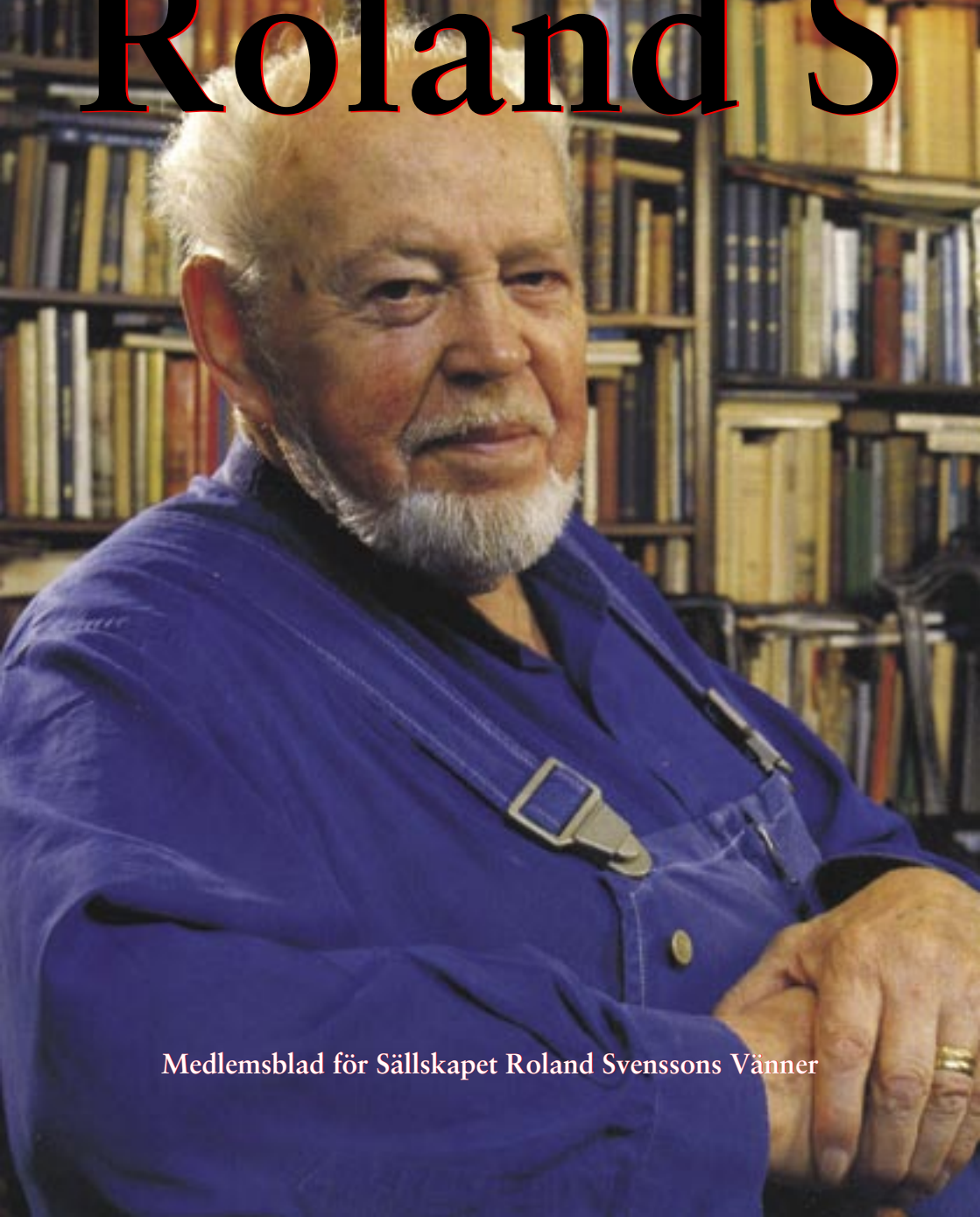

Nr 1 December 2006

Roland S

Medlemsblad för Sällskapet Roland Svenssons Vänner

Styrelsen

för Sällskapet Roland Svenssons vänner

Göran Eriksson, ordförande

Adress: Solängsvägen 59,
192 54 Sollentuna
tel 08-754 07 10

Torbjörn Svensson,

vice ordförande

Adress: Björkuddsvägen 10,
132 37 Saltsjö-Boo
tel 08-747 96 80

e-post rederiet@saltsjon.nu

Christer Nettelblatt, sekreterare

Adress: Höbergsgatan 83, 5 tr,
118 54 Stockholm
tel 08 642 17 76

Jan Wigren,

biträdande sekreterare

Adress: Oxelvägen 9,
185 33 Vaxholm
tel 08- 541 319 90,

e-post jan-wigren@telia.com

Anna Ter-Borch, kassör

Adress: Mejramsgränd 11,
137 36 Västerhaninge
tel 08- 500 236 28

Gunnar Bengtsson, klubbmästare

Adress: Engelbrektsgränd 39,
114 32 Stockholm
tel 08-411 14 90

Sten Erickson, redaktör

Adress: Centralvägen 53,
184 32 Åkersberga
tel 08-540 650 66

Anders Fröman, arkivarie

Adress: Johan Enbergs väg 46 A,
171 61 Solna
tel 08-82 49 98

John Ekwall, webbmast

Adress: Östra Promenaden 38 B,
602 29 Norrköping
tel 011- 161 451, e-post: john.ekwall@mailbox.swipnet.se

Ragnar Zedell, ledamot

Adress: Självårdsgatan 2,
111 31 Stockholm
tel 08-21 02 39

Lars Johansson, ledamot

Adress: Långviksnäs, 130 43 Möja
tel 08-571 641 73

Anders Hanser, ledamot

Adress: Valhallavägen 114,
114 41 Stockholm
tel 66 280 59, e-post
anders@hanser.se

Lars Rune, ledamot,

Kvarnvägen 2
Adress: 181 42 Lidingö
tel 08-731 77 66

Kontakta gärna styrelsens ledamöter för förslag och synpunkter!

Innehåll:

Ledaren	...4
Så började vi av Göran Eriksson och Anders Fröman	...6
Minnen av mitt samarbete med Roland Svensson av Rolf Jansson	...10
Om litografi av Rolf Jansson	...13
Sommarglimtar från Möjaskärgården av Roland Svensson	...15
Roland Svensson som skärgårdsutredare av Berndt Festin	...19
Årsmöteshandlingar:	...21
Kallelse	
Verksamhetsberättelse	
Balans och resultatrapport	
Stadgar	...26

Redaktionskommittén

Sten Erickson
Harry Rågvik

Anders Fröman
Jan Wigren

www.rolands-art.org

Planerade aktiviteter under 2007

Följande förslag till utflykter och aktiviteter finns:

- Utflykt till Möja med någon aktivitet
- Repris på utfärd till Långviksskär med större båt.
- Ytterligare en resa till Rolf Janssons Lito i Vikmanshyttan
- Samordnad utfärd med Skärgårdsmuséet

”Roland Svensson” är ett stort och mångfacetterat fält

Du har nu i din hand första medlemsbladet i Sällskapet Rolands Vänner.

Vi har tänkt oss att på detta sätt informera våra medlemmar om vår verksamhet under året samt att samla årets information och kalla till årsmöte.

Det här är vårt första nummer och vår ambition är att göra ett nummer per år, i år har vi inte kunnat få med så många bilder från Rolands produktion som vi önskar. Vi vill först göra ett försök med detta nummer så får vi se vad vi kan åstadkomma med eventuella följande nummer.

Detta nummer innehåller även kortare artiklar om Rolands olika verksamheter. Roland hade en stor produktion, inte bara bildkonst utan även många föredrag och aktuella ämnen. Hans rese-schildringar är legendariska och många finns dokumenterade och är tillgängliga för våra medlemmar. Tidigare publicerade artiklar planerar vi att återutge i separata småskrifter och kunna erbjuda våra medlemmar.

Dagböckerna, 229 till antalet, är en viktig del i den egna dokumentationen. Många pärmar med brev är en annan intressant källa till personen Roland Svensson och hans kontakter med vänner. Vi har gått igenom skiss- och gästböcker med många små akvareller och dessa har vi scannat för senare planerad publikation. De flesta är givetvis okända för de flesta av oss.

Tolv bandade intervjuer har genomförts med gamla vänner till Ingrid och Roland. De flesta med videoupptagningar. Flera återstår att dokumentera. Denna redogörelse vill visa att ämnet ”Roland Svensson” är ett stort och mångfacetterat fält.

Vi undersöker för närvarande möjligheten att få till stånd en minnesutställning med verk

som skall belysa Roland som bildkonstnär. Vi har också börjat planera en bred biografi om honom. I skrivande stund är ekonomin för detta projekt under utredning, men vi är på god väg. Vi hoppas att till årsmötet kunna redovisa mer av detta.

Om Du som medlem har några idéer som kan hjälpa oss, är vi givetvis intresserade att Du hör av Dig till någon i styrelsen.

Vi är nu 275 medlemmar. Fortfarande får vi nya medlemmar, oftast genom rekommendation av andra medlemmar.

Styrelsen hoppas att den föreliggande skriften kommer att uppskattas och vidga Ditt intresse för Rolands liv och verk.

På Sällskapets hemsida www.rolands-art.org finns mycket intressant att läsa. Sedan en tid tillbaka kan man där se Rolands utgivna litografier

*Roland Svensson och Rolf Jansson,
se artikel på sidan 10*

Hur vi började

Göran Eriksson skriver om Sällskapet tillkomst i samarbete med Anders Fröman.

Jag har alltsedan jag som femtonåring fick ”Gillöga” i min hand varit fascinerad av Roland Svenssons konstnärskap. Genom åren har jag följt hans konstnärsväg både som konstnär, berättare och författare. Jag har som så många andra samlat på hans konst och böcker. Det har alltid varit så berikande att med hans konstnärliga uttryckssätt få uppleva vår ytterskärgårds blommande karghet men även andra övärldar.

I mer än fyrtio år har jag känt Ragnar Zedell och genom honom har vi fått möjlighet att köpa Rolandkonst. Med stort intresse har jag följt Rolands intresse för andra övärldar – Shetlandsöarna, Färöarna, Tristan da Cunha och Sankt Helena. Under de sista femton åren har jag fått möjlighet att besöka Roland i Storängen och de sista åren på Danvikshem oftast i sällskap med Ragnar och någon gång med Gunnar Bengtsson.

Ett par tre år innan sällskapet bildades 2003 funderade jag mycket om det inte fanns intresse att bilda ett Rolandsällskap. Jag testade idén på flera av dem, som jag kände och som var intresserade av Rolands konstnärskap. Framför allt talade jag med Ragnar, som jag visste hade ett stort kontaktnät av Rolandintressenter. Han gav mig många goda namn. På hösten 2002 började jag ta kontakt med flera av de namn, som jag framför allt hade fått av Ragnar och hörde mig för om deras intresse. Jag tog även kontakt med Bo Grandien, som skrivit flera av förorden till Rolands senare böcker och även gjort urvalen för publiceringen av de många dagböckerna. Alla tyckte idén var mycket bra. Vi bestämde att träffas hos Anders Hansers produktionsbolag. Bo Grandien var också positiv till idén men ville inte själv engagera sig eftersom han som konstprofessor hade många andra uppdrag. Jag ville förbereda med ett utkast till

stadgar. Bo Grandien rekommenderade mig att tala med Bertil Malmbergsällskapet och dess ordförande Hans Henrik Brummer. Jag talade med Brummer, då överintendent för Waldemarsudde. Han hjälpte mig att få Malmbergssällskapets stadgar och utifrån dessa skrev jag ett förslag att kunna lägga fram vid mötet.

Vilka kunde komma till detta första möte? Torbjörn Svensson, Rolands son, var självskriven att komma med på mötet. Ragnar Zedell var också självskriven. Han har ju varit något av ett centrum i det nätverk som fanns runt Roland. De hade träffats genom att Roland hade passerat Ragnars lilla butik (10 m² !) på Trångsund. Vad jag förstår utvecklade Ragnar en djup ömsesidig vänskap med Roland, som även inkluderade Rolands familj och Sven Barthel.

Anders Hanser hade gjort många bildspel om författare och konstnärer, även om Roland. Jag hade sett flera av dessa, Rolandbildspelet flera gånger och även talat med Anders om Roland och hans konstnärskap. Här talar Roland själv till sina bilder. Det har sänts i SVT flera gånger. Anders var mycket imponerad av Rolands personlighet. Genom Anders fick jag kontakt med Jan Wigren vars stora samling av Rolandlitografier han hade använt i sitt bildspel. Han i sin tur tipsade mig om Jeppe Vikström, som också tillhörde de Rolandintresserade. Han var tyvärr utomlands och kunde inte delta i mötet.

Ragnar tipsade mig också om Anders Fröman, som under många år hade samlat på Roland artiklar och forskat fram publicerade artiklar på KB. Kopior av gamla skrifter och nyare auktionspriser lämnades via Ragnar till Roland, som sporadiskt hörde av sig till Anders per telefon eller kort. Anders hade första gången träffat Roland på Sjöhistoriska museet 1995, då de bl.a. pratade om Gillögabröderna och de höga auktionspriserna på liton.

Själv hade jag träffat John Ekwall på en resa till Tristan da Cunha 1998. Alltsedan dess hade vi haft kontakt med varandra. Han hade på samma resa även besökt Sankt Helena och fått kontakt med många av Rolands gamla vänner där.

krav på stadgar som skulle vara antagna vid föreningsmöte. Anders F och jag skrev i juni/juli ihop ett utvidgat stadgeförslag på Kafé i lä, Sjöhistoriska Musset. Handläggaren på skatteverket godtog detta och vi fick vårt org.nr 16 juli och postgironr ca 1 augusti. Vi hade varit i en moment 22 situation, som löstes av välviljan hos skatteverkets handläggare. Hon tyckte det var intressant att hon hade fått ärendet, eftersom hon som barn sett Roland på Möja och hade släktkopplingar till Petrus Nordlunds familj.

Sällskapet skulle vara öppet för alla intresserade och därmed vara ett ideellt sällskap och därmed få skattebefrielse. En inbjudan till medlemskap skulle skrivas. Ragnar och Torbjörn åtog sig att sprida denna inbjudan i sina respektive verksamheter.

Någon av de första dagarna i augusti 2003 ringde Torbjörn mig och berättade om Rolands bortgång. Han återkom senare om minnesstunden på Norrpada Storskär och begravningen. Stunden blev för oss alla ett starkt minne av Roland. I strålande eftersommarväder fick vi ett fint farväl till en av Stockholms skärgårds stora skildrare i ord och bild. Vi fick här möjlighet att presentera det nybildade Sällskapet. Det glädde oss särskilt att vi hade bildat Sällskapet medan Roland levde, så han kunde uppleva glädjen att känna sig så uppskattad

Under våren 2003 träffades vi ett par gånger på S/S Saltsjön vid Skeppsbron och följde upp de förslag och idéer vi hade beslutat den 12 mars. Bland annat beslutade vi om ett första föreningsmöte på eftermiddagen söndagen den 12 oktober. Vi fick då genom Torbjörn tillgång till Sjöbefälsförbundets klubblokal i sjöfartshuset på Skeppsbron gratis.

Kallelse utgick till alla, som hade anmält sig som medlemmar. Anslutningen blev mer än vad vi räknat med, över 40 kom och lokalen blev proppfull. Ingrid och Lif deltog. Vi presenterade oss och vår målsättning med Sällskapet. Auditoriet var mycket positivt och gav oss ytterligare idéer. Bl.a. uppmanade Björn Wahlström oss att så fort som möjligt intervjua vänner till Roland för att därmed

dokumentera hans vänkrets. De personer, som f.n. har intervjuats av Anders F och mig är Bengt Julin, Kurt Johansson (Svartsö), Ulf Stenhammar, Björn Wahlström, Birger Widegren, Carl Admundson, Gösta Ekman, Börje Holmberg, Kerstin Hattenbach och Olof Dagborn.

Första årsmötet beslutades att hållas söndagen den 18 januari 2004 (på Rolands födelsedag). Den första ordinarie styrelsen (i stort samma som interimstyrelsen) valdes och de föreslagna stadgarna diskuterades (efter små justeringar) och godkändes. Gunnar Bengtsson en gammal god vän till Roland och Sällskapets klubbmästare ställde gratis sin välutrustade konferenslokal Trafalgarsalen, Victory hotell till vårt förfogande.

Göran Eriksson

Ordförande i Sällskapet Roland Svenssons Vänner

Minnen av mitt samarbete med Roland Svensson

Av litograf Rolf Jansson

Ett litet försök att från början av vår vårt samarbete tillsammans reda ut vad Roland Svensson gjort i litografiväg under årens lopp.

Vår bekantskap gjordes redan när jag jobbade hos Ivar Haeggströms Litografiska avdelning, där jag började 1925. Dit kom efter några år en disponent, Rickard Drewitz, som varit anställd vid Generalstabens Anstalt och där hade tryckts nästan allt som utgivits av Föreningen för grafisk konst (F.f.G.K). En förening som bildades i slutet av 1800-talet för att stimulera intresset för originalgrafik inte bara hos konstnärer utan även hos allmänheten. Drewitz var en mycket fordrande herre, uppträdde ofta som arg-sint korpral och var dessutom kolerisk, men höll yrkets fana högt och tålde inget fusk. Han hade stort intresse för original-litografi, och såg gärna att konstnärer kom till Haeggströms för att göra sina alster. Där jobbade bland andra Albin Amelin, Sven Erixson, Isaac Grunewald, Axel Nilsson, Hilding Lindqvist, Erik Hallström och många andra och så naturligtvis Roland Svensson.

Det var ju inte så konstigt att man blev i hög grad intresserad när man träffade så många goda konstnärer genom det jobb man sysslade med och att man fick upp ögonen för vad original-litografi var för något. Stentrycket höll på att försvinna helt, den ena stentryckspressen efter den andra skrotades och ersattes med snabba offsetmaskiner, De konstnärer som prövade att litografera på zinkplåtar i stället för stenar och fick dem tryckta i offset tyckte att stentrycket var roligare och passade bättre för deras del.

Det var med den utgångspunkten och givetvis även en önskan att bli fri och självständig som jag beslöt att bli stentryckare på heltid åt konstnärer. Jag startade 1945 strax efter kriget, det var rysligt

svårt att få lokaler, så till att börja med delade jag lokal med en kartongmakare i Midsommarkransen. Det var längre från stan än det är idag så dit lyckades jag bara locka ut två artister, Erik Jerken och Börje Veslen. Som tur var gästspelade jag som tryckare även tidvis på Akademiens Etsarskola vid Sergelgatan, annars hade det gått åt pipan redan i starten.

Dit kom även Roland för att trycka ibland , vi tryckte mest sånt som han hade tidigare hade provtryckt, men även en och annan ny sak gjordes, allt i mycket små upplagor, ca 10- 20 stycken.

Vi blev emellertid goda vänner och kamrater. Det är lätt att vara god vän med Roland , så generös och bussig som han är och alltid varit. Inte bara nöje hade jag av vår vänskap utan även i högsta grad nytta, ty så fort något skulle göras i litografiväg kom han till mig. Och otaliga äro de gånger han har hjälpt mig i mer eller mindre svåra situationer. Det verkligt fina är att jag fortfarande efter alla år äger hans förtroende och djupa vänskap. Kanske en bidragande orsak varit att vi är jämngamla och växt upp i Stockholm under liknande förhållanden, som gör att vi har mycket gemensamt från gamla dar. Att jag på senare år flytt storstan har ej gjort någon skillnad.

Kanske bör även något nämnas om Rolands sätt att jobba sett med mina ögon. När han ska göra en färglito har han sällan eller aldrig en förlaga i färg utan oftast bara en konturteckning eller en skiss. Färglito växer fram under arbetets gång. Men han har noga genomtänkt vad han vill åstadkomma. Det måste man ha gjort för när man färglitograferar - där alla stenar från början göres i svart oavsett vilken färg man vill ha - så är det inte bara med handen och ögat man arbetar utan också i högsta grad med insidan av huvudet.

När jag 1946 lyckades för en tusenlapp (en hel förmögenhet då) få en litet bättre lokal på Malmgårdsvägen, var det lättare att få jobb. Dit kom Roland ofta och vi gjorde en del som stannade vid prov och några små upplagor.

1947 gjorde Roland sin lito ”Björkar vid havet” till Konstfrämjandet som då startade sin verksamhet med en första utställning i Gravrysalen på Nationalmuseum, Dit hade jag forslat min gamla tungarbetade handpress för att som Bror Ejve sa ”folk vet ju inte vad en litografi är, så vi måste visa hur det går till”. Tre konstnärer ställde upp: Folke Heybroeck, Harald Lindberg och Roland Svensson. Roland gjorde en lito från skärgården, den trycktes liksom övriga endast i 15-20 ex. Dessutom trycktes det året en upplaga om inte mindre än 500 ex åt Dalarnas konstförening. Säkert gjordes en del annat också men minnet sviker.

1948 gjordes en lito för Nationalmuseum ”Karlssons bro i Stora Nassa” i en upplaga om 110 ex. Sedan fortsatte det under de följande åren med något tiotal motiv varje år.

Även så kallad spritsning, det vill säga stänkning av tusch via en borste genom ett galler, var en metod som Roland var väldigt road av. Han använde sig också gärna av skrapning sedan provtrycket skett. Han brukar säga att ”en lito skulle man kunna hålla på och provtrycka hur länge som helst, men det är knappast troligt att resultatet skulle bli bättre.”

Framför allt har det varit roligt för mig att jobba med Roland, många sena nätter, men en del avbrott har också gjorts för att spela en match ping-pong eller ett parti boule.

Rolf Jansson avled 1980 utan minsta förvarning några dagar efter att jag rest ner till Stockholm. Vi hade då gjort förlaga och provtryck på litografierna ”Erik –Petters bod”, ”Sommarmane” och ”Snö och is”. Upplagan kördes av hans unga medhjälpare Mats och Per-Ove Westman. Det blev deras första självständiga arbete. Bröderna övertog senare Rolf Janssons Lito i Vikmanshyttan och driver företaget vidare.
/ RS

Om litografi

av Rolf Jansson

Litografen (av grekiskans lithos ,sten och grafein, skriva) uppfanns av Alois Senefelder 1796 boende i Solnhofen i Sydtyskland. Han var en föga uppskattad teaterman och kompositör. När han inte lyckades få någon förläggare för sina alster ville han trycka själv. Noter graverades på kopparplåtar vilka var dyra, så tänkte han att de stenar som fanns överallt i trakten kanske kunde användas. De första försöken bestod i att gravera i Solnhofenstenen och även det gick ganska bra. Av en tillfällighet kom han på möjligheten att utnyttja det kemiska faktum att fett och vatten stöter bort varandra och en av de största uppfinningarna inom tryckerikonsten var gjord. Han vidareutvecklade sin metod, fick privilegium, skrev en bok i litografi och reste omkring för att få den accepterad. Metoden kom dock inte i bruk förrän omkring 1910, då till att börja med överklassens amatörartister tyckte det var intressant och roligt tidsfördriv att få sina teckningar mångfaldigade.

Kalkstenen som är lämpad för litografering finns nästan uteslutande i Solnhofen. Den är mycket tät och fossilfattig i förhållande till andra kalklager.

Man tecknar spegelvänt på en planslipad sten med svart tusch och/eller krita. som är gjord av tvål, fett och kimrök med tillsats av harts för att göra kritan mer eller mindre hård. Oavsett vilken färg man vill trycka litograferas alltid med svart.

Ofta görs först en linjekontur när man skall göra en litografi. Denna överförs som så kallade klatscher till så många stenar som man vill ha färger. En sten för varje färg, men man kan givetvis blanda genom att trycka till exempel blå på gul för grön ,röd på blå för violett etc. Inpassning av färgerna sker genom korsmärken som kommer från den första stenen eller konturstenen.. Sedan konstnären gjort sitt arbete prepareras stenen med gummi arabicum och saltsyra , så kallad etsning. Stenen är därefter klar för tryckning.

Före tryckning tvättar man bort tuschen och kritan med terpentin. Kvar blir då en fet grund som tar emot den feta tryckfärgen från valsen. Stenen fuktas med vatten före varje invalsning.

Det gör att färgen endast fäster på de av konstnären tecknade partierna. Ofta görs provtryck där man trycker samman alla de avsedda färgerna . Före den definitiva tryckningen kan man då göra ändringar både på teckningen och färgerna för att komma till ett önskat resultat. Konstnären har oftast hjälp av en litograf som utför tryckningen och samarbetar med konstnären ifråga om tekniken och blandar färgen i samråd med konstnären. Så här skriver Redon i "A Soi –Meme " sid 123 : "Inget skulle bli välgjort, inget fullbordat utan det uppmärksamma samarbetet av denne enkla lyhörde medarbetare ..." Begreppet "originallitografi" används endast när konstnären själv litograferat (tecknat) på kalkstenen.

Senefelder uppfann även en metod varvid konstnären utför bilden på så kallat överföringspapper varifrån bilden överförs till stenen. Med denna metod kommer man ifrån den besvärliga spegelvändningen av bilden.

Sedermera kom även zinkplåt till användning som ersättning för sten. Även aluminium och plast har kommit in med det modernare offsettryckeriet, i synnerhet för merkantiltryck. Faktum kvarstår: Litografi är att teckna på och trycka från sten.

Det är viktigt att det papper som användes är av högsta kvalitet, helst 100 % lumpappaper , samt naturligtvis att man använder ljusäkta färger.

Att vi idag har kvar så många fina grafiska blad-, bok- och tidningsillustrationer beror i hög grad på att man ännu inte lärt sig att "fuska" och göra papper av trä, utan använder papper av lump.

Uppfinningen av litografien innebar att konstnärer som till exempel Daumier och många andra på ett mycket snabbare och aktuella sätt kunde göra bilder som tidigare för tryckning gjordes i träsnittsteknik. En bild säger ju mer än tusen ord , och på den tiden då de flesta var analfabeter , betydde bilden ännu mer.

Sommarglimtar från Möjaskärgården

Av Roland Svensson med illustrationer av författaren

Hur starkt jag är bunden vid denna övärld känner jag när jag återvänder efter en tids frånvaro. Det är alltid lika nytt och samtidigt på något sätt egendomligt uråldrigt att trampa den nötta stigen upp mot stugan. Ett oansenligt stycke natur, gråa berg med lågväxt barr- och björkskog, ängsmark och en öppen fjärd med ständigt skiftande yta. Det betyder ingenting om jag har tillbringat vintern på Shetland, eller om frånvaron bara har varit en snabb stadsresa; lika tacksam återvänder jag till dessa låga gråberg, luddiga av vindriven skog, jungfruliga berg, ännu växande ur havet.

Nedanför stugan utbreder sig ängen som en vit sky av blommande hundloka, till fröjd för mig men till sorg för odalmannen. Rönnarnas sötdoftande blomklasar skifta redan i gulbrunt, kaprifol täcker stugväggen med en matta av gräddvita honungskalkar och guldregnets blomhängen vajar som gula vimplar. Sommarkvällen kommer mild och doftrik, havet ligger blankt och inifrån dunkelgröna öar

hörs kornknarrens skorrande läte.

Så börjar en ny sommar, när barnen skall hämta kraft och hälsa från sol och hav. Myggnäten spänns för öppna fönster där tunna gardiner fläkta i vinden. Sommaren är tidig i år. Sol och

regn har avlöst varandra i goda perioder och utsikterna för ett gott växtår äro stora. Jordgubbslanden stå vita av blom och lova både tidig och riklig skörd. Sommargästerna komma utflyttande från staden. Ångslupbolagets slupar, med namn från Götiska förbundets dagar, äro lastade högt över styrhytt och båtdäck av gods som skall ut till ön. Björknäsbolagets nybyggda passagerarbåtar, rymliga och bekväma, företräda den nya tiden på fjärdarna. Trafikkombinationen buss och båt har lidelsefulla anhängare och energiska motståndare bland öfolket.

Lekströmmingsfisket är slut och skärgårdsborna ha dragit upp sina båtar på land för att ge dem ”midsommarsmörjning”, man unnar sig några slängdagar innan jordgubbstiden sätter in, då börjar en hektisk tid när varje moget bär betyder fyra öre. Under några snabbt flyende veckor skall de begärliga frukterna belöna odlaren för hans årslånga slit, om inte hallonviveln, rött spin eller bladmögel griper in.

Jag går genom skogen och ned över ängen för att se vad som blommor. I dunkla granhult tjippar fågelungar, mellan träden är ett ständigt flurr av vingar, rödhakar, flugsnappare, entitor och tofsmesar, alla med flygfån eller maskar hängande i näbbet. I backen ned

mot ängen stå mörka enbuskar liksom soldater, uppvaktande folkviseaktiga törnrosbuskar. Utan att avlägsna mig från stigen plockar jag en bukett, som består av 24 olika växter: prästkrage, kråkvicker, gulvial, gökärt, humleblomster, smultronblom,

mandelblom, jungfrulin, näva, smörblomma, ängskallra, teveronika, rödklöver, hundloka, ängssyra, ängskovall, natt och dag, skogsnäva, rödblåra, liljekonvalj, nattviol, styvmorsviol, skogsstjärna, brudbröd.

Ingen av markägarna på ön har kreatur numera, och därför står ängarna oslagna, enbusk alskott och tallplantor tränger in över slättermark. Landskapets förvandling från kulturmark till risig vildmark går fort. Med vemod känner jag att skärgården – som hemvist för bofast befolkning med en urgammal livsform – nu står inför sin upplösning. Kontanthushållet har utträngt det gamla självhushållet, och därmed utplånat många förut nödvändiga kvinnoysslor. Nu lämna de unga flickorna öarna, och det är en av orsakarna till att det bildas så få familjer i dag. Storstaden söker ett fritidsområde och för varje år sker en ökad infiltration av en stadsbefolkning, som vill förverkliga drömmen om en egen torva, trots att markpriset ständigt stiger. I samband med traditionsupplösningen har också öbornas inställning till jordägandet förändrats. I äldre tid kände man sig inte som ensam ägare till jorden, den förvaltades för att överlämnas till kommande generationer. De förr ofta vanliga giftermålen mellan ”rågrannar” var ett omedvetet utslag av detta gamla jordtänkande. Att förlora sin gård och jord betraktades som den största olycka som kunde drabba en människa. Nu disponeras och styckas ägor, utan tanke på kommande generationer, endast i få fall är det nödvändigheten som har tvingat till försäljning. Det är en utveckling som har sin rot i den nya samhällsform, som människan håller på att anpassa sig till. Men ännu lever Möja sitt skärgårdsliv, trots att trycket från staden ökar för varje år.

Jag har min båt trimmad och seglen underslagna: ”Ho vilar som e måsa på vattne”, som mor Dina brukar uttrycka det. Utskärens horisontvida övärld lockar; där återkastar solen sin värme från blanka laguner, blomrika gränstränder slingra över skären. Där är luften fylld av tärnans vaktrop, rödbenans oroliga tjippande och strandskatans ivriga skri under avledningsflykten. Där syns tungt flygande ejdertroppar i alla riktningar, och över ängsullens vajande tuvor svaja knotten som rökar. Där är friden stor och naturen orörd.

Sydvästen är den vanligaste sommarvinden härute. Dagen lång hörs bruset i lövträdens kronor; bladen glänser och vattnet glittrar. I den djupaste skuggan kan man ännu finna stora vitsippor och skogsviol. Vårmarkernas blonda färgskala där blåsippa och tus-silago spelade ut sina färger med stor effekt, har nu lämnat plats för sommarens fylliga färgackord. Där finns mättnad och mjukhet men ändå lyskraft. Under röt månadstiden skall färgerna djupna och öka i motsättningar, men under höstens dagar, när markerna äro blomlösa, skall blad och gräs avsluta växtåret med våldsamt stegrad färgklang i en sista manifestation av liv, innan vintervilan breder ut sitt täcke.

Efter en vindfylld dag kommer kvällen med stiltje och blanka vatten. När natten sänker sig faller dagg efter dagens värme, då mättas luften av nattviolens doft. Långt sedan solen har gått ned lyser markernas blomning genom den blåa natten. Det skänker en vision av ymnighet och prakt. Kattugglans dallrande vemodiga rop hörs ur dunklet och i väster ropar göken över spegelblanka sund. Deras ljud är en syntes av den nordiska sommarnattens ljuvhet och svärmod. I gryningen bubblar orrspelet från holmarna och den kyliga morgonbrisens blåser mot land för att varsla om den kommande dagen.

(Artikeln har tidigare publicerats i Till rors, nr 15-16 1955)

Roland Svensson som skärgårdsutredare

Skärgårdsstiftelsen bildades 1959. Det skedde på initiativ av dåvarande landshövdingen Gunnar Danielson. Bakgrunden var att naturskyddslagstiftningen reviderades 1952. Den nya lagen innebar en starkare betoning på friluftsliv och rekreation än tidigare. Det handlade om att överge ett synsätt där naturen skulle skyddas mot människan och i stället anta ett där naturen skulle skyddas åt människan genom hushållning med naturresurserna.

För att få konkreta förslag om åtgärder i skärgården inom denna lagstiftnings ram tillsatte Danielson 1957 en särskild arbetsgrupp. Dagens Nyheter skrev att gruppen bestod av ”kända, skärgårdsälskande personer”. En av dessa personer var konstnären Roland Svensson. I detta ”skärgårdsutskott” som gruppen kallade sig ingick bland flera andra också docenten Bertil Hedenstierna, som disputerat på en stor avhandling om Stockholm skärgård, länsarkitekten Folke Hjortzberg, som bara några år innan lagt fram en omfattande utredning med kartor och tabeller för en översiktsplanering av hela skärgården och intendenten från Svenska Naturskyddsföreningen Lars Erik Esping.

Det var ingen tillfällighet att Roland Svensson hörde till de utvalda. Han hade 1954 gjort en uppmärksammad debut som författare till boken ”Ensliga öar”. En samling illustrerade reseberättelser från den skotska övärlden. Några år tidigare hade han påbörjat det verk ”Skärgårdsliv i gången tid”, som skulle komma att inta en särställning i den dokumentära skönlitterära skärgårdslitteraturen. Han hade tidigt förstått att den sista skärvan av självhushåll i skärgården måste tas till vara och dokumenteras för eftervärlden. Därför intervjuade han under flera år äldre skärgårdsbor om livet i skärgården förr i tiden. Boken publicerades första gången 1961,

återutgavs 1985 och är Skärgårdsstiftelsens vänbok i år – tryckt i en upplaga på över 20 000 ex!

Skärgårdsutskottet gjorde flera studieresor från Arholma till Huvudskär. Svenska Dagbladets utsände mötte upp vid Furusund och kunde berätta att ett betänkande snart skulle läggas fram och att utskottets förslag skulle bli utgångspunkten för den med spänning motsedda skärgårdsstiftelsens kommande arbete. När gruppen 1958 lade fram sitt förslag visade det sig innehålla ett koncentrerat utkast till program i åtta punkter för en sådan stiftelse. Att många av dessa punkter är giltiga än idag visar den visionära framsynthet som måste ha präglat gruppens arbete.

Roland Svensson följde även på sin ålders höst noggrant Skärgårdsstiftelsens verksamhet. Inte så att han direkt vakade över oss. Men när han tyckte att vi trampade fel brukade han ringa. Det var aldrig oangenämt. Tvärtom!

Berndt Festin

Roland Svensson har tryckt de flesta av sina litografier hos Rolf Janssons Lito i Vikmanshyttan. Där trycker man fortfarande på sten enligt de ursprungliga metoder som Rolf beskrivit här ovan. I Vikmanshyttan finns en press som är jämnårig med Eiffeltornet. Roland tecknade alltid själv på sten och var alltid med vid färgsättning och provtryckning

Sällskapet Roland Svenssons Vänner

Dagordning

vid årsmötet den 21 januari 2007 kl 14.00

Lokal: Trafalgarsalen, Victory konferenshotell Lilla Nygatan 5

1. Mötet öppnas
2. Val av ordförande och sekreterare vid årsmötet.
3. Val av justeringsmän.
4. Fråga om årsmötets stadgeenliga utlysande.
5. Styrelsens berättelse för det gångna verksamhetsåret.
6. Revisorernas berättelse.
7. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen och fastställande av balansräkning för det gångna verksamhetsåret.
8. Styrelsens förslag till verksamhetsplan för det kommande året.
9. Val av styrelse – ordförande på 1 år.
10. Val av övriga i styrelsen på 3 år.
11. Val av revisorer och revisorssuppleant för kommande treårsperiod.
12. Val av valberedning.
13. Årsavgiftens storlek (se styrelsens förslag i missivet).
14. Genomgång av stadgarna (se styrelsens förslag till ändring i missivet).
15. Övriga frågor.
16. Årsmötet avslutas.

- Kaffepaus -

Skärgårdsstiftelsens vd Berndt Festin:

Roland Svensson, även pionjär vid stiftelsens tillblivelse

För att lättare planera årsmötet vore vi tacksamma om vi får en anmälan till sekreterare Christer Nettelbladt senast den 14 januari.
telefon 665 11 18 (dagtid) eller 642 17 76 (kvälltid).
mail: christer.nettelbladt@sfi.se

Styrelsen

Verksamhetsberättelse 2006

Sällskapet har nu 300 medlemmar en ökning med 30 stycken sedan föregående år.

Styrelsen har haft fem protokollförda möten. Ett par arbetsutskott har vardera haft ett par sammanträden

Under 2006 har följande aktiviteter genomförts:

På årsmötet den 22 januari 2006 när sedvanliga årsmötesförhandlingar var avslutade berättade Torbjörn Svensson om minnesstunden på Norrpadå 2003. Därefter visades en videofilm från detta tillfälle.

Bröderna Per-Ove och Mats Westman berättade om stentryckeriet i Vikmanshyttan och visade en film om hur Rolf Jansson och Roland Svensson framställde en litografi.

Lördagen den 13 maj genomfördes en resa för medlemmarna till Ramsmora på Möja, där lunch intogs på Wikströms fisk. Deltagarna fick också tillfälle att se restaurangens utställning av Rolands bilder. Utställningen där fortsätter året ut. Därefter promenerade sällskapet till Långvik och åkte båt över sundet till Tornö, där Rolands ateljé visades av Torbjörn Svensson. En mycket uppskattad aktivitet. 25 deltagare.

Den 9 juni gjordes en utflykt med båt till Långviksskär, Bullerö och Sandhamn. På Långviksskär guidade och berättade Göran Sjöberg mycket inspirerat om sin farfar Axel Sjöberg. Därefter fortsatte man till Bullerö där den nye tillsynsmannen Jan ? och sommarens värdinna Ingegerd Rydberg berättade om Bullerö och visade runt. Resan avslutades i Sandhamn där Göran Sjöberg visade Axel Sjöbergs ateljéer numera ombyggda till fritidshus för familjen Sjöberg.

Tyvärr kunde endast 14 medlemmar beredas plats i taxibåten, varför vi fick ge återbud till flera p.g.a. platsbrist. En beställd större båt gav återbud endast två dagar innan resan. Ett förslag är att denna aktivitet sker nästa år igen.

Söndagen den 22 oktober ordnas ett medlemsmöte på Victory konferanscenter. Det planerade programmet består av tre delar. Jan Wigren visar några av Rolands mindre kända litografier. Bo Grandien leder ett samtal om Rolands oljemålningar och arkivarien Anders Fröman svarar på frågor om Sällskapetets arkiv.

Under hela verksamhetsåret har en utställning av Rolands verk visats på Vikströms Fisk, Möja

En minnesutställning planeras fortfarande och diskussioner har förts om en biografi om Roland.

Vi vill påminna medlemmarna att vi har ca 12 timmar av Rolands inspelade radioprogram på CD. De går att låna av Anders Fröman vår arkivarie tel 82 49 98.

Stockholm den 4 september 2006

För styrelsen

Göran Eriksson /Ordförande

Christer Nettelbladt /sekreterare

Sällskapet Roland Svenssons Vänner		Org nr 802413-8888
BALANSRÄKNING	06-10-31	2005-12-31
TILLGÅNGAR		
KORTFRISTIGA FORDRINGAR		
Kundfordran		1 050,00
Fordran förskott		293,50
	0,00	1 343,50
KASSA OCH BANK		
Kassa	3 935,50	1 768,50
Bank	10 607,50	8 487,50
PlusGiro	42 391,95	29 811,35
	56 934,95	40 067,35
SUMMA TILLGÅNGAR	56 934,95	41 410,85

Stadgar

för sällskapet Roland Svenssons vänner

Fastställda vid årsmötet i Stockholm

den 18 januari 2004

§ 1. Sällskapets uppgifter

Sällskapet stiftades den 12 mars 2003 och är en allmännyttig ideell förening med säte i Stockholm. Dess uppgift är att i olika former dokumentera, främja och sprida kunskap om Roland Svenssons konstnärskap i ord och bild samt om hans person och de miljöer han skildrat i och utanför Sverige. Detta skall ske genom medlemmarnas samvaro och utflykter med föredrag om Roland Svensson och hans verk. Vidare skall Sällskapet stimulera studier av hans konst och författarskap, verka för dokumentation av hans verk, i synnerhet av originalarbeten i privat och offentlig ägo, samt främja utgivandet av såväl tryckta som otryckta arbeten. Sällskapet skall även verka för en permanent utställning eller samling som belyser hans konstnärskap och dokumentation om Stockholms skärgård och andra övärldar.

§ 2. Medlemskap

Medlem av sällskapet är en enskild person, institution eller sammanslutning som erlägger av årsmötet fastställd avgift.

Medlemskategorier är hedersmedlemmar och kallade medlemmar, som är ständiga medlemmar och befriade från medlemsavgifter samt medlemmar och stödjande medlemmar. Även de senare två kategorierna kan ha ständigt medlemskap enl. särskilda regler beslutade vid årsmöte. Äkta makar eller sammanboende erlägger tillsammans en och en halv årsavgift. Person under 25 år betalar halv årsavgift. Medlem, som trots upprepade påminnelser ej betalar sin medlemsavgift anses ha lämnat Sällskapet.

§ 3. Styrelse

Sällskapets löpande angelägenheter handhas av en styrelse av minst fem och högst tretton ledamöter. De väljs vid årsmötet, ordförande för en period av 1 år och övriga för högst tre år.

Årsmötet utser ordförande och kassör. Styrelsen utser inom sig vice ordförande, sekreterare, klubbmästare och arkivarie. Styrelsen är beslutför då minst tre ledamöter, inklusive ordförande eller vice ordförande, är närvarande. Vid lika röstetal äger mötets ordförande utslagsröst. Styrelsen kan inom sig utse arbetsutskott och adjungera medlem utanför styrelsen för särskilt, tidsbegränsat uppdrag. Styrelsens ordförande, vice ordförande, sekreterare eller kassör är, var för sig, Sällskapets firmatecknare.

§ 4. Verksamhetsår

Sällskapets verksamhetsår är kalenderåret.

§ 5. Valberedning

På årsmötet utses valberedning på tre personer med uppgift att inför val framlägga namnförslag för årsmötet. En av dessa tre utses av årsmötet till sammankallande. Valberedningens förslag skall föreligga i skriftlig form och utdelas vid årsmötet

§ 6. Revisorer

För granskning av Sällskapets räkenskaper och förvaltning utser Sällskapets årsmöte två revisorer och en revisorssuppleant för en period av högst tre år med överlappande mandatperioder. Revisionsberättelse skall vara styrelsen tillhanda senast en vecka före årsmötet.

§ 7. Årsmöte

Årsmötet skall äga rum i anslutning till Roland Svenssons födelsedag den 18 januari. Kallelse till årsmötet skall av styrelsen utsändas

senast tre veckor i förväg. Årsmötets dagordning skall uppta följande punkter:

Val av ordförande och sekreterare vid årsmötet

Val av justeringsmän

Fråga om årsmötets stadgeenliga utlysande

Styrelsens berättelse för det gångna verksamhetsåret

Revisorernas berättelse

Fråga och om ansvarsfrihet för styrelsen. Fastställande av balansräkning för det gångna verksamhetsåret.

Styrelsens förslag till verksamhetsplan för det kommande året

Val av styrelse enl. § 3

Val av revisorer och revisorssuppleant enl. § 6

Val av valberedning enl. § 5

Årsavgiftens storlek

Eventuell fråga om stadgeändring

Övriga frågor

Årsmötet avslutas

§ 8. Stadgeändring

Förslag till ändring av Sällskaps stadgar kan väckas av styrelsen eller av enskild medlem senast den 1 december. Sådant förslag ska behandlas av styrelsen en månad före årsmötet. Styrelsen skall, tillsammans med kallelse till årsmötet, delge medlemmarna förslaget till stadgeändring och till förslaget bifogas ett yttrande. Stadgeändring kan beslutas av årsmötet sedan frågan behandlats på angivet sätt.

§9. Extra möte

Styrelsen kan kalla till extra möte antingen på eget initiativ eller om en femtedel av medlemmarna skriftligen begär detta. Kallelse till sådant möte skall utgå senast tre veckor i förväg.

§ 10. Evenemang

Utöver årsmöte bör styrelsen minst två gånger varje år anordna en resa en utflykt eller ett möte med medlemmarna. På programmet bör finnas föredrag (motsv) om Roland Svensson och hans verk eller liknande.

§ 11. Upplösning av Sällskapet

Fråga om Sällskapets upplösning skall behandlas av årsmötet och vara upptagen på av styrelsen utsänd dagordning. Om detta möte med tre fjärdedels majoritet beslutar om upplösning skall kallelse till Extra möte för denna fråga inom en månad utgå till medlemmarna. Om förslaget även på detta möte antas av minst tre fjärdedelar av de närvarande är Sällskapet upplöst.

Den sista styrelsen genomför därefter Sällskapets avveckling enl. eget gottfinnande med beaktande av de riktlinjer för hanteringen av Sällskapets tillgångar som framförts vid sista medlemsmötet. Den principiella inriktningen skall dock vara att konstverk och liknande föremål överlämnas till institution t ex museum samt att pekuniära tillgångar tillförs i första hand samma institution och placeras i en fond, dels för föremålens skötsel, dels till stipendier om medlen är betydande.

Stockholm vid årsmötet den 18 januari 2004

Per Göran Traung
Mötesordförande

Christer Nettelblatt
Protokollförare

Upplev svunna tider från våra öar på Skärgårdsmuseet

Skärgårdsmuseet ligger i en före detta skärgårdslanhandel, alldeles vid vattnet i idylliska Stavsnäs Sommarhamn. Här kan du finna det mesta från ett svunnet skärgårdsliv. I samlingarna kan du bland annat ta del av det hårda liv som förekom både till lands och till sjöss. Dessutom kan vi visa hur en lanhandel såg ut med en mångfald av varor. Du kan även titta in i skärgårdsköket med föremål från legendariska Frans på Långviksskär.

Specialutställning 2007: ”Bland kobbar och skär”, en utställning med konstverk av Axel Sjöberg. Eventuellt blir det också en utställning med våra modellbåtar.

I samband med besöket på museet kan du dricka kaffe på Stavsnäs hembageri, i ett klassiskt konditori med anor från tidigt 1900-tal.

Med buss 433, 434 från Slussen tar det en knapp timme till hpl. Stavsnäs by. Åker du bil tar du väg 222 till Stavsnäs och följer vägskylden mot Skärgårdsmuseet. Du kan även lägga till med båt vid vår egen brygga.

Öppet alla dagar 30 juni – 12 augusti kl 12 – 16 samt lörd – sönd augusti ut. Skärgårdsdag 21 juli kl 11 – 16 med aktiviteter, gamla hantverk, loppmarknad mm.

Skärgårdsmuseet – Nämödoutställningen, Sand, Nämdö. Här visas en utställning om Nämdö kyrka samt konst och konsthantverk med ny utställning och vernissage varje lördag.

Waxholmsbåt till Sand från Stavsnäs vinterhamn och Saltsjöbaden. Öppet alla dagar 23 juni – 5 augusti kl 13- 16 och helgerna 11/12 och 18/19 augusti.

Hemsida: www.skargardsmuseet.org

Tel Stavsnäs 08-571 50214, Nämdö 08-571 560 56

Medlemsavgift 100 kr betalas till plusgiro 12 00 39 – 3

Hjärtligt välkommen!

Stöd skärgården i vinter

- ge bort vänskap i Skärgårdsstiftelsen som julklapp

Foto: Magnus Rietz

Skärgårdsstiftelsens arbete för en levande skärgård fortsätter hela vintern. Snöstormar eller bedövande vackra vinterdagar spelar ingen roll för våra tillsynsmän och naturvårdare. De jobbar oförtrutet vidare med att sköta om vår vackra skärgård.

Nu kan du hjälpa dem och skärgården, samtidigt som du löser julklappsproblemen! Ge bort vänskap i Skärgårdsstiftelsen till någon av dina skärgårdsvänner. Då bidrar ni bland annat till att marker hålls öppna för båt- och friluftsliv.

När du anmäler din vän får du också ett vackert presentkort att lägga under granen.

Vänskap i Skärgårdsstiftelsen kostar 275 kronor per år och ger:

- En praktfull vänbok i generöst format med bilder och texter om skärgården
- Tidningen Stångmärket, utkommer med sex nr/år
- Möjlighet att följa med på våra guidade vänresor - ofta till mål i ytterskärgården

Köp julklappen redan nu på www.skargardsstiftelsen.se eller ring 08-440 56 00

Serigrafier & Reproduktioner av Roland Svensson

roland S.

Välkomna att beställa på vår nya websida
www.rolandsvensson.nu

**Som medlem i Sällskapet Roland Svenssons Vänner
har du 20% rabatt på reproduktionerna.**

Broschyr och även konstverk kan också beställas
på tel 08-747 98 56 eller e-post: torbjorn@saltsjon.nu

Torbjörn Svensson & Pia Söderberg